

Format de citation

Fasora, Lukáš: Rezension über: Barbora Pásztorová, Metternich a německá otázka v letech 1840–1848, Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2019, in: Český časopis historický, 2020, 3, S. 765-767, <http://recensio-stag.lorax.syslab.com/r/6bac7a3d876b4bfdb66035004da34ca2>

český časopis historický

copyright

Cet article peut être téléchargé et/ou imprimé à des fins privées.
Toute autre reproduction ou représentation, intégrale ou substantielle de son contenu, doit faire l'objet d'une autorisation (§§ 44a-63a UrhG / German Copyright Act).

Clary-Aldringenů pak zvláště. Vizualní a literární kultura jsou zde ukázány jako široká škála možností, jak zachytit všechny fazety každodenního a svátečního života aristokracie.

Publikaci uzavírá syntetizující závěr, v němž autor překračuje horizont svého vyprávění směrem k přítomnosti a nezastavuje se ani u roku 1945...

Kniha obsahuje textové i obrazové přílohy. Z textových jistě užitečnou zjednodušenou genealogii rodu, mapku sídel a panství rodu, odhad majetku rodu knížetem Janem Clary-Aldringen z roku 1789 a finanční hodnotu majetku k roku 1807, graf návštěvnosti teplických lázní atd. Z literárních pokusů Karla-Josefa editoval M. Magne jeho fiktivní dialog o politické situaci sepsaný koncem dramatického roku 1809. Obrazová příloha pak přibližuje nejen kresby Karla-Josefa, ale i jeho ženy Luisy.

Bylo-li cílem práce M. Magna ukázat, jak si rod Clary-Aldringenů dokázal v nanejvýš rušné epoše, v době nazývané „mezi časy“, zachovat a ubránit svou legitimitu, integritu a význam, pak je třeba konstatovat, že se zdařilo vyčerpávajícím způsobem tento cíl splnit.

Navzdory rozsáhlosti publikace a bohatosti informací, které poskytuje, je její text plynulý, čtivý, místy francouzsky duchaplný. A hlavně: původních českých prací o rodu, který významně ovlivnil historii nejen západního koutu Čech, je málo a jedná se pouze o studie. Jistě by stálo za úvahu, zda by knihu, která zkoumá tento rod v širokém kontextu středoevropských a českých dějin, nebylo užitečné přeložit.

Milena Lenderová

Barbora PÁSZTOROVÁ

Metternich a německá otázka v letech 1840–1848

Plzeň, Západočeská univerzita v Plzni 2019, 195 s., ISBN 978-80-261-0831-3.

Kniha je přepracovanou verzí disertační práce obhájené na Katedře historických věd Filozofické fakulty Západočeské univerzity v Plzni. Toto pracoviště na sebe v posledních letech díky Miroslavu Šedivému opakovaně strhlo pozornost pro dynamický rozvoj oboru obecných raně moderních dějin. Šedivého dílo tematizovalo hlavně otázky mezinárodní politiky a diplomacie první poloviny 19. století. Styčným bodem s recenzovaným dílem je analýza Rýnské krize (1840–1841), ale i některé aspekty Východní otázky. Šedivého přístup k tématům potvrdil zvyšující se prestiž západočeského badatelského centra v oboru obecných dějin, který je v posledních letech poznamenán závažnými debatami o dalších perspektivách vývoje, metodologické výbavě, vazbě na pramenné studium a celkovém přínosu.

Barbora Pásztorová vstoupila na pole již v minulosti bohatě pokryté výzkumy, vždyť Klemens Metternich byl fenoménem světové politiky a po mnoho let náleží k velkým tématům historické vědy. Recenzovaná publikace dobře ukazuje, kudy vede cesta k produktivní práci na poli obecných dějin: autorka pečlivě a s širokou jazykovou kompetencí zapracovává do svého obrazu Metternicha výsledky práce zahraničních badatelů, současně je ale schopna přidat jak významné výsledky archivního studia, tak některé nové interpretace, zastupující rakouský pohled na témata německé nebo světové politiky a někdy také pohled český. Ve světle skandálu, který nedávno otřásl oborem

obecných dějin, a nepříliš šťastně vedené debaty o prý přirozené inklinaci oboru k přebírání cizích výsledků výzkumu je tento přístup produktivní a pro čtenáře odborného i laického pochopitelný.

Kniha se zaměřuje na přibližně osm let z Metternichovy bohaté kariéry a autorka se ještě snaží vyjmout z četných diplomatických akcí „starého lišáka“ rakouské a evropské diplomacie hlavně ty, které souvisí s tzv. německou otázkou. Tu si autorka definuje široce, jako „souhrn problémů, které se týkaly teritoriální, politické, hospodářské a společenské organizace území obývaných německy hovořícím obyvatelstvem.“ Německý prostor je autorkou, v souladu s majoritním pohledem autorit, chápán jako klíčový pro udržení mocenské rovnováhy, a tedy také míru v Evropě. Autorka tedy sdílí názor, u nás známý hlavně z děl britských historiků, že německé státy (německý prostor) sdružené tehdy v Německém spolku, byly jevišťem, na kterém se odehrával spor o moc a mír v Evropě. Kromě samotných německých států přitom do dění zasahovaly také četné zainteresované ne-německé mocnosti a také samozřejmě lidová hnutí, v tomto případě hlavně hnutí nacionální. Na tomto interpretačním poli Pásztorová provádí čtenáře sérií událostí a krizí, vymezujících politickou restrukturalizaci německého prostoru z hlediska moci, představ o identitě atd. Přístup autorky je přitom primárně orientován na dějiny diplomacie a z tohoto prostředí pochází také velká většina pramenů.

Přínos autorčina výzkumu lze nahlížet z různých úhlů pohledu. Řada jejích interpretací je v českém prostředí neznámá či málo známá, především hodnocení Metternichova úsilí o zvládnutí šlesvicko-holštýnské krize nebo mezinárodní souvislosti občanské války ve Švýcarsku (1847). Metternichova role v nich byla závažná. Zvláště v případě švýcarské občanské války lze hovořit o prologu velkých změn v německém prostoru, které nakonec smetly i samotného Metternicha. Autorka má tendenci Metternichovo jednání vysvětlovat s pochopením a shovívavostí, kterou před lety v českém prostředí čtenáře překvapila některá překladová díla britských badatelů. Ta na místo Metternicha jako novodobého Machiavelliho, mistra zákulisních jednání, ale také utlačovatele a symbolu konzervativního předbřeznového režimu představila pána na Kynžvartu jako velkého evropského státníka. Ten poměrně úspěšně dokázal hrát velmi vysokou hru s nevalnými kartami, kterých se mu dostalo v podobě Rakouska se zanedbanou armádou a nízkou výkonností hospodářství.

Metternich je podle Pásztorové velikánem evropské politiky, sledujícím blaho kontinentu v podobě míru – což se nevyklučovalo s jeho rolí rakouského státníka, protože chřadnoucí říše mír potřebovala více než jiní. Pásztorová se silně vymezuje právě proti pojetí Metternicha jako rakouského politika, sledujícího na mezinárodním kolbišti omezeně rakouské zájmy. Snad právě tady lze hledat největší devizu jejího díla vůči zahraničnímu prostředí. Autorka svoji tezi o Evropanu Metternichovi důsledněji než britští badatelé podpírá výzkumem v rakouském Státním archivu, přičemž významné rešerše konala také v archivech bývalých menších německých států a v Kodani. Autorka se nezdráhá ukázat čtenáři i hospodářskou extenzi Metternichovy německé politiky v podobě jeho zájmu o možnosti revize postavení Rakouska mimo Německý celní spolek a některé koncepční diplomatické protitahy, které se knize odhodlával učinit v této věci.

Dílo je výsledkem práce mladé, zjevně talentované badatelky a jako takové je v těžké situaci, protože nutně bude směřovat do mezinárodní kompetice (po rozšíření a překladu do světového jazyka), kde přirozeně narazí na komplexnější interpretace Metternichova života a díla. Autorka si však je limitů svého přístupu vědoma. Čas od času totiž naznačuje svůj problém s přílišnou vazbou výzkumu na tzv. německou otázku. Metternichův zájem o evropskou politiku byl totiž mnohem širší, německý prostor byl pouze jednou z šachovnic, na kterých hrál své diplomatické hry. Patrně ještě větší důležitost je třeba ve sledované době přičíst italskému prostoru, kam zřejmě směřovala hlavní pozornost knížete. Především v hospodářsky orientovaných analýzách reflektuje Pásztorová i druhý limit: Metternich dobře věděl, že bez revize hospodářské politiky Rakouska nebude možné obstát v měnících se poměrech v německém prostoru, ale současně byla hospodářská politika říše vždy tak trochu mimo dosah jeho vlivu a zůstávala předmětem střetů rivalizujících skupin ve Vídni. K jejich bližší analýze není recenzované dílo určeno.

Zatímco předchozí připomínky nelze brát příliš vážně, protože prostě disertační projekt nemůže obsáhnout tolik aspektů přebohaté činnosti Klemense Metternicha, v jednom bodě je třeba být na autorku náročnější. Jde o příliš stručné ohledání způsobu myšlení starého knížete, kterého analýza Pásztorové zastihla v až pokročilém věku. Již to nebyla osobnost na vrcholu sil, kdy se střetl s Napoleonem, ale podle autorky „unavený a rozčarovaný sedmdesátník“, dokonce – a tady se asi mnozí čtenáři zarazí – prý „ve stádiu fyzického rozkladu“.

Zatímco obálka knihy s portrétem knížete na vrcholu sil navozuje dojem dynamického a kreativního diplomata, lva salónů a mistra kuloárních jednání, realita čtyřicátých let byla dosti odlišná: Metternichovi ve vysokém věku slábnul sluch, zhoršovala se artikulace, bylo znát celkové vyčerpání a zpomalení jeho reakcí. O proměně způsobu jeho myšlení se ale mnoho nedozvídáme, pohled na knížete je v tomto směru až příliš statický a málo ukotvený v jeho zkušenostech ze zápasu s předchozími protivníky. Proměna mentální mapy někdejšího Napoleonova protihráče a ochránce Rakouska a Evropy před válkychtivou „korsickou bestii“ a později symbolu antiliberální politiky by si zasloužila pečlivější interpretaci.

Kniha stojí za přečtení. Posouvá hranice našeho poznání osobnosti současně veliké i kontroverzní. Navíc s překvapivě aktuálním poselstvím životního díla. Starobylý obor obecných dějin a dějin diplomacie má v Plzni nadějnou pokračovatelku.

Lukáš Fasora

Martin ZÜCKERT – Heidi HEIN-KIRCHER (eds.)

Migration and Landscape Transformation.

Changes in Central and Eastern Europe in the 19th and 20th Century

Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht 2016, 204 s., ISBN 978-3-525-37313-2.

Recenzovaná publikace představuje nové pohledy na historickou krajinu střední a východní Evropy. Jednotlivé studie byly poprvé prezentovány na konferenci *Migration und Landschaftswandel. Veränderungen in der Kulturlandschaft in Ostmitteleuropa im 19. und 20. Jahrhundert* v Mnichově v roce 2014 s cílem poukázat mimo jiné na skutečnost, že environmentální otázky jsou v historiografii složitým, ale potřebným tématem.